

Lapsuuden toimijat ja tutkijat poliitikkojen puheilla

Anna Anttila

Yksi monista YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 20. juhlavuoden tapahtumista järjestettiin Helsingissä 14.–15.9.2009. ”Lapset, nuoret ja politiikka – todellista vaikuttamista vai turhaa puhetta?” -seminaarissa esiintyivät muun muassa oikeusministeri Tuija Brax, viestintäministeri Suvi Lindén, Lapsuuden tutkimuksen seuran puheenjohtaja, professori Pauline von Bonsdorff sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman ohjelmajohtaja Georg Henrik Wrede opetusministeriöstä. Lasten puheenvuoroja käyttivät Suomen Lasten Parlamentin edustajat Hannele Kiuru ja Silva Järvinen sekä Timi Wahalahti Hesän Nuorten Äänestä. Seminaarin järjestäjänä oli seitsemän eri tahoja, muun muassa Suomen Lasten Parlamentti, Nuorisotutkimusverkosto, lapsiasiavaltuutettu ja eduskunnan Lapsen puolesta -ryhmä.

Ensimmäisenä seminaaripäivänä lapsuuden tutkijat ja käytännön toimijat kokoontuivat esittelemään käynnissä olevia hankkeitaan. Toisena seminaaripäivänä seitsemän eri työryhmän koordinaattorit referoivat ryhmäsessioiden keskusteluja. Ryhmävetäjien kuulijoina ja kommentoijina oli paitsi satapäinen yleisö, myös kansanedustajista koostunut politiikkapaneeli.

Työryhmien koordinaattorit esittivät kansanedustajille edellisen päivän keskustelujen pohjalta kysymyksiä esimerkiksi seuraavista teemoista: lastensuojelu, lasten ja nuorten poliittinen osallistuminen kouluissa ja kunnissa, monikulttuurisuuden ja globalisaation haasteet, lasten kulttuurinen toimijuus sekä taideopetus koulussa. Maksullisen taidekasvatuksen konkreettisia tuloksia saatiinkin kuulla Espoon musiikkiopiston oppilaiden esityksissä molempina seminaariaamuina.

Demokratiaa kotiin ja kouluhin

Vaikka lapsilla on YK:n yleiskokouksessa hyväksytyt erityisoikeudet, heidän elämänsä nähdään valitettavan usein vain valmistautumisena varsinaiseen ihmiselämään. Ilmeisesti ainoastaan äänioikeutetut edustavat ja elävät tätä varsinaista ihmiselämää. Yhteiskunnallisessa lapsuusdiskurssissa näkökulma on sukupolvijärjestelmän mukaisesti hierarkkinen: korkeammalla yhteiskunnallisella tasolla olevien ääni kuuluu ja polttopiste on nimenomaan aikuisten jälkeläisissä ja näiden jälkeläisten saattamisessa tasapainoiseen aikuisuuteen. Aikuisten tarjoama kouluopetus ja aktiivinen kansalaisdemokratia nähdään edelleenkin välttämättöminä reitteinä lapsuudesta kohden osallistuvaa ja siten ihmisarvoista aikuisuutta.

Lasten ja nuorten poliittiset vaikutusmahdollisuudet näyttäisivät seminaarin perusteella paranevan siten, että lapset oppivat mahdollisimman nuorina länsimaisen demokratian toimintaperiaatteet ja kunnostautuvat aktiivisina äänestäjinä heti oikeuden saatuaan. Kouludemokratian ja poliittisten luokkakokousten merkitystä vaikutusvallan tunteen kehittymiselle peräänkuulutettiin painokkaasti. Ehdotus kuntavaalien äänestysikärajan laskemisesta 16 vuoteen sai kansanedustajilta osakseen hyväntahtoista päännökyttelyä. Vain vaaleissa annettu ääni kuuluu ja vaikuttaa, ja nuorten äänestysaktiivisuuden heikkeneminen on poliitikoille relevantti huolenaihe.

Tarve ulkopuolisen vaaran nimeämiseen näyttää piintyneen niin sanottuihin lapsuuden asiantuntijoihin, eikä tässäkään seminaarissa voinut ohittaa lastensuojelua. Sen sijaan kysymys, joka lastensuojelusta Mikko Orasen suulla esitettiin, toi lähes vallankumouksellisen tuulahduksen poliittiseen huolipuheeseen. Oranen kysyi kansanedustajilta, mitä nämä aikovat tehdä jatkuvasti lastensuojelulain täytäntöönpanoa rikkoville jakkupukukansalaisille. Huolen kärki kääntyi näin pussikaljoittelevan nuorison syrjästä kohden lastensuojelun resursseja jakelevia päättäjiä.

Tuskin kukaan järkevänä pidetty aikuinen rohkenisi sanoa ääneen, että haluaa lasten pahoinvoinnin ja syrjäytymisen lisääntyvän. Myöskään kumouksellisia innovaatioita esimerkiksi nuorten vapaan ajalehtimisen lisäämiseksi tai aikuisuuteen valmentavan koulutusjärjestelmän lakkauttamiseksi tai vallan uusjaon järjestämiseksi kuusivuotiaan tasa-arvokäsitysten mukaan ei seminaarissa esitetty. Päinvastoin, lapsenomaisuutta kitkevää koulujärjestelmää kokonaisuutena ei kukaan kyseenalaistanut. Erityisesti taide- ja taitoaineet saivat lähes liikuttavuuteen kohoavan yksimielisen hyväksynnän kaikilta kansanedustajilta: ”Lisää esteettisyyttä kouluihin!” kuten muun muassa Jukka Gustafsson (sd) moneen otteeseen vaati.

Monikulttuurisuuteen liittyvät haasteet palauttivat kansanedustajien mieleen omakohtaiseen elämään liittyviä kokemuksia, kuten niin usein lapsuuteen liittyvissä seminaareissa tapahtuu. Lapsuus virtaa aikuisuuteen omien lapsuusmuistojen kautta, mikä yhdistää entiset lapset toisiinsa ja ideaalitapauksessa kokemuksellisesti nykyisiinkin lapsiin.

Lapsuutta aikuisuuteen

Seminaarin mieleenpainuvimmat puheenvuorot esittivät tietenkin lapset itse. Nämä kolme lapsiedustajaa toivat raikkaita vaihtoehtoja aikuispoliitikkojen ja virkamiesten paperinmauisille puheille, joista kaikuivat mahdollisuudet saman paperin taloudelliseen uusiokäyttöön tilanteessa kuin tilanteessa, yleisölle jos toisellekin.

Timi Wahalahti kritisoi oikeutetusti seminaarin kokoonpanoa, jossa kaksipäiväisestä tapahtumasta lapsille ja nuorille itselleen oli varattu yhteensä 15 minuuttia. Hän myös tivasi kansanedustajilta, miksei mitään tehdä ja tapahdu lasten toivoman osallisuuden ja demokratisoinnin lisäämiseksi, vaikka vallanpitäjät niin jatkuvasti ja kaunopuheisesti vakuuttavat. Edellisten sukupolvien perinnön ja arvojen siirtymistä lapsuuden politiikoissa edusti seminaarin nuorin puhuja, 11-vuotias Hannele Kiuru. Hän muun muassa vaati aikuisia katsomaan lapsia silmiin ja jakamaan yhdessä kotityöt. Isommat päätökset Kiuru halusi jättää aikuisten päätettäväksi ja kiteytti sanomansa 1970-luvun humpnan sanoin: ”Hellurei ja hellät tunteet!”

Silva Järvinen ehdotti koulumaailman nykyisten raja-aitojen rikkomista siten, että taide- ja taitoaineiden opetus yhdistettäisiin lukuaineisiin. Esimerkiksi biologiaan perehtyminen laulaen saattaisi olla monille tervetullut ratkaisu vaikeiden asioiden opetteluun. Tämä kasvatusfilosofi John Deweyn pragmaattisiin teorioihin pohjaava konstruktivistinen oppimiskäsitys tuli esiin myös ”Lasten kulttuurinen toimijuus” -työryhmässä, jossa osallistujat esittelivät kokemuksiaan aikuisten ja lasten yhteisistä taidehankkeista sekä lasten aktiivisesta toimijuudesta kulttuurin kentillä. Jo syntyajoistaan 1960–1970-lukujen vaihteesta alkaen on virallisessa lastenkulttuurissa nähty erinomainen kasvatusväline kohden hyvinvoivaa aikuisuutta – taiteen itseisarvon lisäksi, melkeinpä sen sijaan. Lastenkulttuurikin on valjastettu yhteiseen rintamaan torjumaan lapsuuden ja nuoruuden riskitekijöitä.

Suomessa lapsipolitiikka on käytännössä perhepolitiikkaa, ja perheiden hyvinvointiin tähtäävässä politiikassa nimenomaan lapsen paras halutaan varmistaa ja asettaa etusijalle.

Sanelemalla aikuisuudesta käsin sen, mikä lapsille on ihmisarvoista ja mihin lapsella nimenomaan lapsena on oikeus, sanellaan myös sitä, mihin hänellä ei pelkästään ihmisenä YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaan jo olisi oikeutta.

Seminaarin tavoitteena oli saada innovatiivisia avauksia ja ajatustenvaihtoa poliitikoiden sekä alan tutkijoiden ja muiden toimijoiden välille. Innovatiivisuuden tärkeimpinä toimijoina voi pitää nimenomaan lapsia, joiden koko olemista leimaa luova leikillisuus. Tämä lapsuuden ja nuoruuden luova hulluttelu näyttäisi kuitenkin olevan vaikea siirtää vakavasti otettavaan aikuisuuteen, varsinkin valtakunnan politiikkaan. Pauline von Bonsdorff muistutti, että vuorovaikutuksessa lasten kanssa eivät lapsenomaiset toimintamallit siirry politiikkaan, vaan lapset sosiaalistetaan aikuisten antiikinaikaisiin poliittisiin käytäntöihin. Lapsuuden ilmaisutapojen haasteellisuudesta poliittiselle retoriikalle muistutti myös Georg Henrik Wrede. Miten ottaa huomioon ne lapset, joiden ääni ei kuulosta lainkaan samalta kuin aikuisten puhe?

FL Anna Anttila väittelee Helsingin yliopistossa 20.11.2009 lastenperinteestä. Aiemmin hän on tutkinut mm. lastenkulttuuripolitiikkaa Taiteen keskustoimikunnassa ja kirjoittanut yhdessä tutkija Kaija Rensujeffin kanssa kirjan Taiteen tasukurahat. Lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen (TKT 2009).